

Яковлева Татьяна Ивановна
МАОУ СПЛ г. Якутск
Аабы уруктарыгар
«Аабар аартык»
үлэ тэтэрээтин туттуу.

Аабы уруктарыгар «Аабар аартык» үлэ тэтэрээтин туттуу.

Сыала: Үөрэхтээһин сана стандартын ирдэбилигэр олобуран аабы уруктарыгар үлэ тэтэрээтин туттуу.

Соруктара:

- аабы уруктарыгар эбии матырыйаалы « Үлэ тэтэрээтин» туяаны лиссийбит 4 промышленнай хайысхаларыгар олобуран туттуу;
- учууталлар бу ньыманы үлэлэригэр тутталларыгар угуйуу;
- үөрэнээччи билиитин көрүүтүн таһымын билэригэр көмөлөһөр.

Кириитэ.

Орто оскуола саха тылын, литератураны уорэтии туһунан концепцияҕа маннык суруллар: «Торообут тылы уонна литератураны уорэтии олоххо ыкса чугаһыыр. Ыччаты кыра сааһыттан ийэ тыл эйгэтигэр киллэрэр, уран тылга умсугутар сорук турар, уорэтии бэйэ санаатын сатаан этэргэ, тыл баайын толору туһанарга туһайылар. Литература уруктарыгар уус-уран айымньы кэрэтин кэрэхсиир, тобуллаҕас толкуйдаах, айар иэиийлээх киһи иитиллэр».

Бастакы суһуох оскуолаҕа торообут тылы уорэтии маннык принциптэргэ олобулар:

1. **Тылы кэлимсэ уорэтии**, ол аата аабы, таба суруйуу, тылы байыты, санарар сананы, толкуйдуур, айар дьоһуру сайыннары бииргэ, урук араас этабын курдук барар.

2. **Санарар хайысхалаах уорэтии**, ол аата оҕо урукка ааһан, кэпсээн, санаран, суруйан, торообут тылын баайын баһылыыр, кэрэтин соһор-махтайар, сатаан туһанарга уорэнэр.

3. **Ойдоон уорэнии принцибэ**, ол аата уорэнээччи тыл тутулун (грамматиканы) билэн, ол сокуонун тутуһан, литературнай тылынан сааһылаан санарар, суруйар.

Программа ис хоһооно уорэнээччи торообут тылын хайдах туһанарын, тугу сатыыр киһи буоларын хааччыйар аналлаах. Ол иһин бастакы чааһыгар уорэнээччи начаалынай оскуоланы бүтэрэригэр ситиһэр уорэбин уонна сатабылын сурун кэрүннэрэ киирэр:

- тылы байыты, этиини оноруу;
- аабы, интонацияны тутуһуу;
- аахпыт тиэксинэн үлэ;
- кылаас таһынан аабы;
- ситимнээн санары, айар дьоһуру сайыннары;
- таба суруйуу, буочары тупсары;

Педагогтар бэйэлэрин опыттарын, ханнык ньыманан үөрэтэллэрин, онно тугу

сүүйэллэрин, үөрэнээччи ханнык хаачыстыбалара сайдарын коруттэр. Үксүлэрэ компьютер, тест, биллэрэр суолталаах технологияны, интернету туьаналлар. Ол эрэн оёо доруобуйатын учуоттаан уруок аайы компьютеры туттар кыахпыт суох, онон бэлэм «Үлэ тэтэрээттэрин» уруок аайы да туттар олус табыгастаах.

Ол курдук уруокка уонна үөрэх таһынан дьарыкка туттарга аналлаах бэйэбит лиссийбит түөрт хайысхатыгар олобуран, оёо бэйэтин сыаналанар, билэр-көрөр, бодоруһар дьайыыларын (метапредметнэй үөрүйэхтэрин) инэрэр ис хоһоонноох иккис кылаастарга туһуламмыт «Үлэ тэтэрээтин» холобурун онордум.

Тэтэрээти кылаас таһынан аабы уруоктарыгар туһаныахха сөп. Хас биирдии уруок матырыйаала элбэх информацияны хабар, санга теманы барарга уруокка бэлэмниир. Тэтэрээккэ араас хабааннаах соруудахтардаах буолар: тылы сыһата суох аабыга эрпчилли, тылы байыты, тикси кытта үлэ, айар дьобуру сайыннары, таба суруйуу, буочары тупсары.

Түмүк

«Үлэ тэтэрээтэ» үөрэнээччи төрөөбүт тылынан иннигэһэ суох ааһар, санаатын сайа этэр, төрөөбүт дойдутун туһунан билсиппинэрэр, аналлаах. Аабы уруоктарыгар туһаннаахха үөрэнээччини аабыга уһуйар, учуутал үлэтин чэпчэтэр матырыйаал буолуо дии саныбын. Эһиги көрүүгүтүгэр үс уруокка аналлаах матырыйаалы ытабын.